

חנן אמר: איבד הלה את מעותיו, ואין הבעל חייב לשלם לו.

פליגי בה, בביאור דברי משנתנו, רב אמר ורב אסי.

נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו: ישבע אותו אדם כמה הוציא עבורה, ויטול את הדמים מהבעל.

חד [אחד] מהם אמר: לא שנו שמחזיר את אבידתו, אלא בשנכסי מחזיר האבידה אסורין על בעל אבידה. דאז, כי מהדר ליה המדיר את אבידתו — מידעם דנפשיה קמהדר ליה [דבר של עצמו הוא מחזיר לו, ואינו נותן לו דבר משלו].

אמר רבי דוסא בן הרבינס כדבריהם [כדברי בני כהנים גדולים].

אמר רבן יוחנן בן זכאי: יפה אמר חנן: באמת הניח אותו אדם את מעותיו על קרן הצבי, ואין לו מהבעל כלום.

אבל כשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר — לא קא מהדר ליה המודר למדיר את אבידתו, משום דקא מהני ליה המדיר על ידי כך "פרוטה דרב יוסף". דהיינו, שבזמן שמחזיר לו את אבידתו, הרי הוא נחשב כעוסק במצוה, ואם בא באותו זמן עני לבקש ממנו פרוטה לצדקה — הרי המחזיר פטור מלתת לו(20).

ואמרינן: רבא, שהעמיד את משנתנו בשלוח על מנת שלא לפרוע, לא אמר כרב הושעיא שהעמיד את משנתנו כשיטת חנן, משום דקא מוקים לה למתניתין כדברי הכל, שרצה רבא להעמיד את משנתנו אף כשיטת רבנן.

וחד מהם אמר: אפילו כשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר — מהדר ליה, ואין לאסור משום ההנאה שנהנה המודר בכך שנפטר מלתת פרוטה לעני, דפרוטה דרב יוסף — לא שכיח. שאין זה שכיח שיבוא עני דווקא באותו זמן שמשיב את האבידה(21), ולכן אין זה נחשב הנאה(22).

ואילו רב הושעיא לא אמר כרבא, שהעמיד את דברי משנתנו בשלוח שלא על מנת לפרוע, משום שהוא סובר שאף במקרה כזה אסור למדיר לפרוע את חובו לשיטת רבנן, משום שגוזרים גזירה שלא ליפרע — משום ליפרע. דהיינו, שאם נתיר במקרה שלוח על מנת שלא לפרוע, יבוא להתיר אף כשלוח על מנת לפרוע.

שינו במשנתנו: מחזיר לו את אבידתו.

בשלמא למאן דאמר דווקא בשנכסי מחזיר

20. והגמרא קוראת לדין זה "פרוטה דרב יוסף", משום שנחלקו רבה ורב יוסף במסכת בבא קמא לגבי שומר אבידה, האם דינו כשומר שכר. ורב יוסף סובר שדינו כשומר שכר, ששכרו הוא זה שנפטר מלתת פרוטה לעני.

21. כך היא סוגיית הגמרא לפי גירסת הר"ן. ובפירוש הגירסה שלפנינו — עיי' במפרש.

22. והריטב"א הביא, דמה שנפטר מפרוטה לעני,

ומשנינן: באמת הרישא של משנתינו, ששנינו מחזיר אבידתו, מדובר בין בשנכסי מחזיר אסורין על בעל האבידה, ובין להיפך. אבל הסיפא ששנינו שתפול הנאה להקדש — אחרא קתני. דהיינו, רק כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה⁽²³⁾.

איכא דמתני לה, בהאי לישנא [יש ששנו את הסוגיא בלשון זו]:

פליגי בה בדברי משנתנו רב אמי ורב אסי.

חד אמר: לא שנו שמותר להחזיר אבידה, **אלא בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר,** שאז מותר למודר להחזיר למדיר. ואין לאסור משום פרוטה דרב יוסף, שנהנה המודר שאינו צריך לתת פרוטה לעני, משום שדבר זה לא שביח.

אבל אם נכסי מחזיר אסורים על בעל אבדה — **לא מהדר ליה המדיר למודר, משום דקא מחזי ליה בזה** שהחזיר לו את אבידתו⁽²⁴⁾ [ועדיפה הנאה זו מפורע חובו, משום שכאן מביא לו את ההנאה בידו. ועוד, שאם לא יחזיר לו, אפשר שתתפסד ממנו האבידה לגמרי]⁽²⁵⁾.

וחד אמר: אפילו אם נכסי מחזיר אסורים על

אסורין על בעל אבידה, מחזיר לו אבידתו, **אבל אם נכסיו דבעל אבידה אסורין על מחזיר** — **לא מהדר,** אינו מחזיר לו את אבידתו, **היינו דקתני: מקום שנוטלין עליה שבר** — **תפול הנאה להקדש.**

אלא למאן דאמר שאפילו כשנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר נמי מהדר, אמאי תפול הנאה להקדש? יתן בעל אבידה למחזיר את שכרו! כי על אף שנכסי בעל האבידה אסורין על המחזיר, אפילו הכי מותר ליקח ממנו שכרו.

שהרי הגמרא אמרה לעיל לענין זבינא דרמי על אפיה [דבר שהמוכר רוצה ליפטר ממנו], שמכירתו נחשבת הנאת מוכר, ולא הנאת לוקח. ונפקא מינה כשהלוקח מודר הנאה מהמוכר, שמותר הוא ליקח ממנו זבינא דרמי על אפיה. והטעם, משום שמקח כזה מצוי הוא ללוקח במקומות הרבה, ולכן, אף שהוא בא לידו מהמדיר, אין זה נחשב הנאה.

אם כן, הוא הדין כאן, במקום שנותנין עליה שבר, דהיינו בבטל מן הסלע [ר"ן]. אף שנותן לו בעל האבידה שבר, אין זה נחשב שנהנה ממנו, שהרי אותו שבר כבר היה מצוי בידו! וכיון שכן, למה תפול הנאה להקדש? הרי יכול בעל אבידה לשלם למחזיר!

23. שקלו ופורע את חובו, היינו מדיר — למודר. ואילו מה ששנינו מחזיר לו את אבידתו, היינו מודר — למדיר. ומה ששנינו להלן שתורם את תרומותיו, היינו כברישא — מדיר למודר. ונקט התנא כך, משום שרצה לשנות את כל האפשרויות המותרות בין המדיר למודר.

23. כך הוא הפירוש לפי גירסת הר"ן. ובפירוש גירסת הגמרא שלפנינו עיי' במפרש.

24. ואף שעל ידי כך נדחית מצות השבה, הא קיימא לן דנדרים חלים על דבר מצוה. ריטב"א.

25. ולפי זה, מה ששנינו במשנה שוקל לו את

אלא למאן דאמר בשנכסי מחזיר אסורין לא מהדר, והוא סובר שמשנתינו מדברת רק כשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר, היכי מתריץ מה ששנינו מקום? הרי בכהאי גוונא יכול המחזיר ליטול לעצמו את השכר אף שהוא מודר הנאה, וכפי שנתבאר לעיל!

ומסקינן: אכן, לשיטתו קשיא⁽²⁷⁾.

אמר רבא: היתה לפניו ככר של הפקר⁽²⁸⁾, ב-לז ויאמר: ככר זה הקדש! נעשית הככר של הקדש⁽²⁹⁾.

ואם לאחר מכן נטלה כדי לאוכלה — מעל לפי כולה. כלומר, הרי זה נחשב שמעל בכל

בעל אבידה — מותר להחזיר לו, היות דכי מהדר ליה — מידי דנפשיה קמהדר ליה, ואינו נותן לו דבר משלו⁽²⁶⁾.

תנן: מקום שנוטלין עליה שכר, תפול הנאה להקדש.

בשלמא למאן דאמר אפילו בשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה — מהדר, היינו דמתריץ מה ששנינו מקום שנוטלין שכר, תפול הנאה להקדש, שזה מדובר במקרה שנכסי מחזיר אסורין על בעל האבידה.

שאו אם המחזיר אינו רוצה ליטול שכרו, תפול הנאה להקדש. שאם לא כן, הרי נהנה המודר מהמדיר בזה שאינו צריך לשלם לו.

והקדישה, היינו משום שבכהאי גוונא אם היתה שלו ונטלה לאכלה — לא מעל. שכיון שבתחילה היתה שלו, ולאחר שהקדישה עדיין ברשותו עומדת, הרי הוא כגזבר של הקדש, שהדין הוא שאם נטל דבר של הקדש לזכות בו, לא מעל. משום דמעיקרא ברשותיה קאי, והשתא נמי ברשותיה קאי. שחיוב מעילה הוא רק במוציא מרשות הקדש לרשות אחרת. ר"ן.

והר"א ממיץ הקשה, אמאי לא נקט "היתה לפניו ככר של הקדש"? ותיריך, דמיירי שהיתה הככר רחוקה ממנו הרבה, ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות — אלא הוא. ואמר: לכשאזכה בככר זה — תהיה הקדש! וקא משמע לן דחל עליה הקדש, כיון דבידו לזכות בו.

ועיי' בתוס' שכתבו דלא מיירי כלל הכא בהקדש, אלא בקונמות. ונקט רבא מילתיה בקונמות, משום דבכהאי גוונא, אף בפחות משה פרוטה איכא איסורא, ולכן שייך לומר שמעל לפי טובת הנאה שבה. אבל בהקדש, אין מעילה בפחות משה פרוטה.

29. ואף על גב שהדין הוא שד' אמותיו של אדם

26. לשון הריטב"א: "כלומר, ואין הנאת חזרה כדאי לדחות מצות השבה". ואולי כוונתו כפירוש המובא ברשב"א, דמסתמא במקום מצוה דנפשיה — לא אדריה. כי ההיא דאמרינן כשנכסי חולה אסורין על המבקר, שנכנס לבקרו, משום דמחיתיה לא אדריה.

עוד פירוש הביא הרשב"א, דלא חשבינן ליה כמתעסק בהנאתו, אלא כמתעסק בדנפשיה, ונמצא זה נהנה ממילא. וכן משמע מהריטב"א במס' כתובות. וכן כתבו התוס' רי"ד שם: "ואע"פ שהוא נהנה, יכול לומר לו: אני איני מתכוון להנאתי אלא לקיים מצוה".

עוד פירש הרשב"א, דלא חשבינן ליה כמהנה, דכיון שיש מצוה בדבר, הרבה אנשים יש שיחזירו. וכן כתב המאירי.

27. ולהלכתא, בין כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה, ובין להיפך, יחזיר. ר"ן. וכן פסק הרמב"ם.

28. מה שנקטה הגמרא ככר של הפקר, ולא נקטה ככר שלו שהיתה עומדת בחזירו